

Uredništvo i uprava
ZAGREB, Masarykova 28a.
Telefon 67-80
Uredništvo i uprava
za Slovenijski del
Julijanske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

RIJEČKI BISKUP NIJE KRŠĆANIN

jer da je kršćanin ne bi izdavao ovakve dekrete i ne bi ovako postupao u svojoj biskupiji. Čitajući njegove dekrete i poslanice, a naročito ovu poslednju, dobiva se dojam, da ih piše kakav policijski prefekt, i to policijski prefekt u fašističkoj državi, jer i policijski upravnici u demokratskim državama znaju za mjeru u svom naredbama.

Riječki biskup Santin nije kršćanin, jer njegovi dekreti stoje u suprotnosti i sa osnovana kršćanstva. »Ne uzmi u taže ime božije«, učili su nas naši vjeročitljivi u Deset zapovijedi božjih. A riječki biskup Santin se ne drži ni te zapovijedi, kada u svojim dekretilima nepotrebno stavlja našim svećenicima za uzor poslušnosti Krista na križu i kada upoređuje neprotivljenje Isusovo rimskim zavojevima u Palestini sa protivljenjem naših svećenika fašističkim italijanizatorskim dekretilima.

Riječki biskup Antonio Santin nije kršćanin kada tjeri iz hrama božjega kršćanina, jer tjerajući jezik vjernika, on tjeri i viernike iz crkve.

On ne bi morao biti ni pravi naslijednik apostola, iako to crkva zahtjeva od biskupa; on ne bi morao biti ni gorljiv vjernik kao prvi kršćani — proganjeni i mučeni —; ali on bi morao biti barem toliko dobar kršćanin kao što je posljednji seljak u njegovoj biskupiji. Tada bi uvidio da su njegovi dekreti licemjerna infamija, koji bi takovom ostali i kada bi nosili potpis kakvog afričkog poglavice koji nije za kršćanstvo nikada ni čuo.

U istom broju u kojem donosimo vijest o otkriću spomenika velikom pastiru Sedeju kolega slavimo i častimo kao sveca i mučenika, u tom istom broju smo prisiljeni da donosimo nekršćanske dekrete biskupa Santina. Donosimo i vijest o uredbi nadbiskupa Margottija kojom prisiljava naše svećenike da se oblače po rimsku, a donosimo i izvještaj o konfiniranju župnika Bidovca. A uzburkanost koja je nastala uklanjanjem biskupa Fogara nije se još stisala. I sve to u malo vremena, i sve to na onom malom komadiću zemlje, kojega smo krstili imenom Julijanska Krajina.

A ta naša zemlja je uvek bila kršćanska i katolička. Taj naš narod je uvek napunjao hramove božje. Taj naš kršćanski i katolički narod dočekivao je svoje biskupe na koljenima. Svećenici, sinovi tog naroda, su taj narod prvi podizali. Oni su bili njegov brat, njegov zaštitnik i njegov dušobrižnik. Svećenici su dali tom narodu knjigu, dali su mu pismenost, dali su mu gospodarske organizacije. Svećenici su dijelili s tim svojim narodom zlo i dobro; ti svećenici nas već hiljadu godina krštavaju našim jezikom; vjenčavaju nas našim jezikom i uz »Pomiluj mene Bože«, prate već hiljadu godina svoje pokojnike do groba. Već hiljadu godina se u našim crkvama prikazuje Žrtva uz glasove naše pjesme Isto toliko godina pjevaju naša dieca na zornicama »Spavaj, spavaj ditiču«. Već hiljadu Božića se proslavlja Porodjenje u našim selima našom starom pjesmom »U sej vrime godišta«.

I sada dolaze razni Sirotti, Margotti, Saini i Santini, i ti nekršćanski biskupi i nadbiskupi hoće da dekretima u tudem jeziku istjeraju naše glasove iz crkve. Naše molitve dolaze već hiljadu godina do prijestolja Gospodnjega u našem jeziku; u našim crkvama se već stoljećima zazivaju božje iz knjiga pisanih našim slovima i našim jezikom, pa kada naši svećenici da nas neće da te svoje knjige i taj svoj jezik izbacite iz kuće božje u koju zalaze jedino ljudi koji govore tim jezikom svojih knjiga i svojih svećenika, tada te prave sluge božje izbacuje njihov starješina iz crkve i iz tog njihovog naroda. A kada ti pravi kršćanski svećenici neće da tako olako nađete svoj narod, tada te svećenike sa stražom i okovane prebacuju preko granica ili ih zatvaraju na puste sredozemske otociće.

• Navališe vuci na stado i pastir se pre-

RIJEČKI BISKUP ANTONIO SANTIN

PONOVNO U BORBI PROTIV NAŠEGA JEZIKA

HISTORIJAT PROGONA NAŠEG JEZIKA I NAŠEG SVEĆENSTVA U RIJEČKOJ BISKUPIJI POLICIJSKA NAREDBA RIJEČKOOG BISKUPA

NAJNOVIJA ORIGINALNA OKRUŽNICA RIJEČKOG BISKUPA SANTINA O ZABRANI HRVATSKEGO I SLOVENSKOG JEZIKA U CRKVI

Nr. 696—1936.

Al Venerabile Clero della Diocesi.

Ripetutamente a voce e in iscritto abbiamo richiamato il Ven. Clero della diocesi alla necessità di usare la lingua latina nella Sacra Liturgia. Ognuno conosce quali siano le precise disposizioni della S. Sede e i Nostri Ordini in materia. Abbiamo lasciato lungo tempo a disposizione per il cambiamento, abbiamo prolungato il tempo concessio, abbiamo usato ogni pazienza, ma abbiamo anche chiaramente fatto capire che l'ordine, che era grave ed obbligava gravemente in coscienza, doveva ad ogni costo essere adempiuto.

Ciononostante purtroppo non tutti obbedirono alle disposizioni date. Non comprendiamo come sacerdoti, che sono chiamati ad insegnare l'obbedienza ai fedeli, sacerdoti, che ogni giorno offrono nel Divin Sacrificio Colui che fu obbediente fino alla morte di Croce, sacerdoti che hanno solennemente promesso obbedienza alla Chiesa e al Vescovo possono agire in questa maniera. E come possono con tranquilla coscienza presentarsi davanti al Signore. Fortunatamente sembrano essere pochi questi figli che con tale pervicace disobbedienza ci danno tanta tristezza e mantennero in diocesi motivi di divisione.

Ad ogni modo consapevoli della Nostra grave responsabilità, dopo di aver considerato ogni cosa davanti a Dio, abbiamo deciso di porre fine a tale indisciplinatezza con il seguente

decreto :

(Prilevod)

Broj 696-1936

Velečasnom svećenstvu biskupije.

Ponovno smo usmeno i pismeno upozorili velečasno svećenstvo biskupije na potrebu da upotrebljava latinski jezik u sestoj liturgiji. Svak znade jasne odredbe Svetih Stolice i naša naredjenja o toj stvari. Ostavili smo bili dovoljno vremena na raspolaganje za promjenu, bili smo produžili dozvoljen rok, pokazali smo svestranu strpljivost, all smo takodjer dall jasno razumjeti da naredba, koja je bila stroga i koja je teško obvezivala savjest, mora biti na svaki način izvršena.

Usprkos toga, nisu svi načalost poslušali te date naredbe. Ne razumijemo kako svećenici, koji su pozvani da naučavaju vjernike poslušnosti, svećenici, koji svakoga dana prikazuju u Božanskoj Žrtvi Onoga koji je bio do smrti na križu poslušan, svećenici koji su svečano obećali poslušnost Crkvi i biskupu, kako mogu ti svećenici postupati na takav način. I kako mogu mirne savjesti da se prikazuju pred Gospodinom. Srećom, čini se da je malo tih sinova koji nam takovom tvrdokornom neposlušnošću prouzrokuju toliku žalost i koji po državaju u biskupiji uzroke rasclepkanosti.

Na svaki način, svjesni naše velike odgovornosti, iza kako smo promotri svaku stvar pred Bogom, odlučili smo napraviti konac takove nediscipliniranosti slijedećom

naredbom :

Odredjujemo da se suspendiraju a divi-

Historijat progona

Donosimo u prijevodu ovaj odmak iz engleske knjige dra Lava Čermelja, koji govori o progonima našeg jezika i našeg svećenstva u Riječkoj biskupiji.

PRVI RIJEČKI BISKUP

Godine 1920 okolica Rijeke bila je povrgnuta crkvenoj administraciji svog vlastitog apostolskog administratora. Poslije aneksije bio je uspostavljen riječki episkopat kao studio tršćanskog biskupije i premješten je bio na Rijeku. Tamo živi sve do danas preko 15.000 Hrvata i Slovenaca, gradjana grada Rijeke. Po talijansko-jugoslavenskim ugovorima ti Jugoslaveni trebali bi da uživaju sva vjerska prava u svim crkvenim pitanjima kao i Talijani u Dalmaciji, ali usprkos svega toga nisu im vlasti po ratnikada dozvolile da održe crkvene molitve u svom materinjem jeziku, iako je ta privilegija bila data maloj manjini Madžara na Rijeci. U okolini gdje prevladjuje slavenski elemenat, kao na pr. Opatija, Lovran itd., apostolski administratori postavili su talijanske svećenike koji su zabranili upotrebu hrvatskoga jezika u crkvi.

Prvi riječki biskup, Izidor Sain, postavljen 1925 god. ne samo da je dozvolo da se nastavi takovim radom, već je takav rad

tvori u vukas moral bi se umetnuti u Sveti pismo. »Jer ti pastiri pasu stado svoje u službi Antikrista i od Antikrista primaju svoju plaću.«

Već hiljadu godina trpimo od raznih vukova. Ali smo uvek imali uza se svoje

Stabiliamo che siano sospesi a divinis ipso facto tutti i sacerdoti che nella Nostra diocesi adopereranno altra lingua che non sia la latina,

1. nella celebrazione della S. Messa sia basata che cantata, salvo il canto dell'Epistola e dell'Evangelo che può essere fatto anche in volgare, dopo che furono cantati in latino nelle parrocchie dove vige già questo uso,

2. nell'adiministratio di tutti i sacramenti, salvo quanto è previsto per le domande e le preghiere del battesimo e la domanda nel matrimonio,

3. nelle preghiere liturgiche che si fanno nei funerali e negli uffici dei defunti,

4. nel canto del Pange lingua e dell'Oremus che sono obbligatori in tutte le benedizioni eucaristiche solenni e non solenni,

5. Restano pure sospesi come sopra i rettori di Chiese, che permettono che nelle Messe cantate il coro risponda o canti le parti fisse in altra lingua che non sia la latina.

Data la gravità della sanzione abbiamo creduto a scanso di confusione di applicarla alle funzioni più comuni impregiudicati la lettera e lo spirito dei Nostri Decreti riguardanti la lingua liturgica.

Il presente Decreto vincola ogni sacerdote appena presane conoscenza e dura in vigore sino al 31 dicembre 1938.

Dato a Fiume dal Nostro Palazzo Vescovile il 1 Novembre 1936.

† Antonio Vescovo, m. p.

Antonius Santin Episcopus Fiumensis

ANTONIO SANTIN
riječki biskup

BISKUP SANTIN I TALIJANSKA VJERSKA NASTAVA

Po smrti biskupa Saina postavljen je za riječkog biskupa msgr. Antonio Santin. Odmah se vidjelo da on nema nikakovih namjera da udovolji žalbama Slavena svoje diocese. Odmah se pokazao spremnim da nastavi dosadanji rad denacionalizacije, idući stopama svojih prepostavljenih crkvenih i državnih vlasti. Kao i njegov predstnik, odbio je da dozvoli da se Jugoslavenskim grada Rijeke održi ma i jedna molitva u njihovom materinskom jeziku. S druge strane je međutim našao potrebnim da udovolji želji talijanskog majora iz Ilirske Bistrike, te da tamo uvede i drugu, osim obične redovite, propovijed za 250 do seljenih Talijana. Stvarna svrha ovakvih zahtjeva ispoljila se konceom 1934 god., kada su školske vlasti zauzele stav da slavenska djeca, koja se upisuju u Baile treba da posjećuju misu sa talijanskim propovijedima. Posve je logično da su talijanski učitelji u slavenskom selu Trnovu tražili od slavenske djece da ne idu na misu sa slovenskom propovijedima koja se tamo održavala. Velečasni Tabacky. Nijemac po rodjenju, kojega je biskup Santin namjestio uslijed pomjankanja domaćih svećenika u više je mahova protestirao protiv takovog gaženja crkvenih uredaba, ali taj njegov stav izazvao je negodovanje kod mjesnih vlasti. Taj stav svećenika Tabackoga izazvao je negodovanje i kod ostalih župnika Talijana koji su ga redovno denuncirali vlastima. Radi tih svojih protesta bio je župnik Tabacky uhapšen i po karabinjerima dopravljen na Rijeku gdje je prebačen preko granice. Zupljani Tabackoga bili su takovim postupkom toliko ogorčeni da su demonstrativno napustili crkvu u momentu kada je počeo misu njegov naslijednik-Talijan. Neki stariji slavenski svećenik koji je bio teško bolestan pisao je biskupu Santinu i predočio mu je odgovornost radi takovog postupka. Biskup, kada je primio to pismo, posjetio je lično bolesnoga svećenika kako bi mogao da mu iskaže svoje negodovanje radi takovoga pisanja. Tom zgodom mu je taj svećenik na samrti odgovorio: — »Uskoro ću umrijeti i tada će se suočiti sa vječnim sucem. Ti ćeš me slijediti na tom putu, pa ako tako nastaviš kako si započeo, ti ćeš biti proklet. Ja sam žalstan i potresen brigom za spas tvoje duše. Ja sam ti pisao radi tvoga spaša.« Cim je biskup Santin preuzeo upravu Riječke biskupije, on je odmah zatražio od slavenskih svećenika da podučavaju djecu vjeronauk u talijanskom jeziku. On im je prijetio da će im oduzeti župe ako budu drukčije postupali. Kada je naišao na sestranski otpor svećenika, on je u martu 1934. (SVRSETAK NA STRANI 2.)

prave pastire. Sada se udružiše pastiri s vukovima. Htjeli bi uništiti stado. Ali i vukovi i nedostojni pastiri zaboravljaju na snagu toga stada i na oko Suca kojega se ne može prevariti svilenim odijelima, zlatnim kipovima i medenim riječima. (t. p.)

(NASTAVAK SA STRANE 1.)

zatražio audijenciju kod Pape, kako bi mogao svrati Papinu pažnju na takovo stanje stvari u svojoj biskupiji. Po svome povratku iz Rima, biskup Santin je izjavio da je primio slijedeću poslanicu od Pape Piju XI:

NAVODNA PAPINA POSLANICA

»Kaži tim svećenicima da si se razgovarao s Papom i da je on bio žalostan. Mi smo nelzrecivo tužni uslijed takovog stanja stvari. I svećenici Riječke diocese mogu da ponove svoju duhovnu braću u Tršćanskoj i Goričkoj diocesi, da su vjerska pitanja i naredjenja problem kojega se mora gledati sa nadnaranog stanovišta, a ne sa nacionalnog. Mi moramo posluživati duše gdjegod se one nalaze. One su bile sve jednako otkupljene krvlju Isukrstovom. Stav slavenskog svećenstva ne može se odobriti i treba ga osuditi. Mi ne bi htjeli biti na njihovu mjestu. Lokalni osjećaji koje su oni medusobno uspostavili neće poslužiti dobroj stvari i treba s tim prestati.«

To je želja Sv. Oca Pape. Duh kojim se ovi svećenici nadahnjuju nije ispravan duh; to nije svećenički duh. Neka ti svećenici slijede primjer Krista, koji nije nikada za vrijeme rimske vladavine rekao ni jednu riječ protiv stranog vladara.«

VATIKAN I TAKOZVANE »JEZIČNE ZLOUPORABE«

Kada je imenovan Antonio Santin riječkim biskupom, u riječkoj biskupiji su još ostali bili neki ostaci staroslavenske liturgije. Stari spor o tom pitanju bio je povoljno rješen 18 decembra 1906 od Svetog Kongregacije obreda i odobren po Papi Piju X., koji je to odobrio »Dekretom o slobodnoj uporabi staroslavenskog jezika u svetoj liturgiji«. Na temelju toga dekreta, oni dijelovi mese koji su bili pjevani od svećenika i vjernika, mogli su biti pjevani staroslavenskim jezikom. Dekret je ujedno predviđao neka pravila za upotrebu slovenskog i hrvatskog jezika u misi i liturgijskim obredima, koji su van svete mize. Stotinama godina stara upotreba staroslavenskog jezika, koja je bila priznata od vrhovnih crkvenih vlasti, sada je od biskupa Santina označena kao »zlouporaba«. (abusus), koju treba energično pobijati. On je objavio 1. juna 1934 jednu poslanicu kojom se zabranjuje upotreba staroslavenskog jezika, a jedan dio te poslanice glasi:

»Ovim se upozorava na stanovite zlouporabe koje se postepeno uvajaju u vjerske ceremonije. U nekim selima se upotrebljava staroslavenski jezik mesto latinskog čak pri podjeđivanju svetih sakramenata i pri zadušnicama za mrtve.«

Takove zlouporabe moraju nestati...«

Mi ćemo vas takodjer potisjeti na činjenicu da je od Kongregacije Obreda zabranjeno naizmjenično pjevanje pjesama i himna u pučkom jeziku za vrijeme vjerskih procesija...«

Prema tome mi naredujemo da se prestane sa tim zlopotrebama i da se već jednom to pitanje skine sa dnevnog reda. Gdje god se za to ukaže potreba, svećenici moraju da objasne najčešće opreznošću vjernicima da je latinski jezik univerzalan jezik crkve.«

Druge naredjenje je slijedilo 23. augusta iste godine. Tu je biskup Santin naredjivao da se s uporabom hrvatskoga i staroslavenskoga jezika i liturgije već jednom prestane. U tu svrhu, on je citirao instrukcije Svetog Kongregacije obreda u Rimu, koje glase:

»Sacra Rituum Congregatio, matura consideratis expositis, in Congressu diei 10 Martii 1934 statuit respondere: Curet Episcopus, ut in omnibus functionibus liturgicis una tantum latina lingua adhibetur iuxta rubricas et decreta, non obstante quacumque in contrarium consuetudine, quae omnino abolen- ta est.«

C. Card. Laurenti m. p.

S. C. C. Praefectus

A. Carinci S. R. C. Secret

»Sveta Kongregacija obreda, prema izloženim željama je odredila da odgovori na sastanku od 10 marta 1934: Neka se pobrine biskup da se u svim liturgijskim obredima jedino latinskim jezikom služi prema rubrikama i dekretima, a bez obzira na koji god protivan običaj koji treba da se potpuno ukine.«

Biskup Santin popraća ovu odluku slijedećim komentarom:

»Odgovor je jasan i sadrži zapovijed koju moramo izvršiti. Tamo gdje smo mi već izdali naredjenja za sela gdje se govori slovenski jezik, mi sada ponovno naredujemo da te zlopotrebe smješta prestanu, a te zlouporabe moraju prestati i u hrvatskim župama, i to još prije konca 1934 godine. Potpuno smo svjesni na koliko ćemo poteškoća naići. Aperirom na Naše mudro svećenstvo i prepustamo njegovom razumom rasudjivanju da to naredjenje izvrši tako uvjerljiv i lijep način da njihovi uljudni župljanji shvate kako su ta

OB PETLETNICI SEDEJEVE SMRTI

V STIČNI SMO ODKRILI SPOMENIK MUČENIKU SEDEJU NADŠKOFA SEDEJA ČASTIMO KOT SVETNIKA IN MUČENIKA

V nedjelju dne 29. novembra je bila u Stični velika slavnost. Slovensko ljudstvo kakor tudi naša emigracija se je dostojno oddolžila spominu velikega našega dobrotnika in učitelja dra B. Sedeja, knezonadškoфа goriškega, ki je s trpkostjo v srcu prerano umrl. Z zadovoljstvom so stopali takrat njegovi sovražniki za njegovo krsto in vojaška godba je igrala mrtvaške koračnice... Mi smo se mu zaenkrat oddolžili s skromnim a dozadnjim spomenikom. Sedejeva družina iz Ljubljane je postavila na levi strani stičke cerkve ploščo in hermos slednjem napisom:

»Knezu in nadškofu, goriškemu metropolitu dr. Er. B. Sedeju, v vojnih letih 1915—1918 s svojim osrednjim semeniščem gostu stičkega samostana«

Izdelal ga je naš rojak akademski kipar g. Boris Kalin iz domačega marmora v spomin na čas, ko je moral dr. Er. B. Sedej oditi iz Gorice zaradi vojne.

Slovesnost se je pričela z govorom ljubljanskega škoфа dra G. Rožmanom. Spomnil se je na nedeljo, ki je posvečena Izseljencem, na njihovo trpljenje in stradanje. Tudi Sedej je hital iz domovine za časa vojne, ko ga je prijazno sprejel stički samostan. Njegovo pastirjanje je bilo eno samo trpljenje in njegova svečeniška služba neprestana borba. Najprej razdejanje, ki je pričelo svetovna vojna naši deželi, potem pa razdejanje našega človeka s strani sovražnikom. Kljub temu je Sedej šel ravno v svojem trpljenju. Trpel je skrito in tih, zato tem hujše. Njegovo delo bo obilno poplačano.

Nato je sledila služba božja, ki jo je opravil nadškoф dr. A. B. Jeglič ob številni asistenci, med tem ko je pel na koru akademski pevski zbor.

Ko je bila služba božja končana je bilo odkritje spomenika. Pevski zbor, ki ga je vodil g. Simoniti je zapel »Komur Gospod ne zida doma«. Primorska dekleta in fanti so nato odmolili očenaš in darovali posodo z zemljo s Svetе Gore, kjer je pokopan dr. F. B. Sedej in šopek goriških kapelana i župnika iz Italije.

V kremenitem gorovu je orisal trpljenje Sedeja pisatelj F. S. Finžgar v katerega je vpletel nekaj prispolob iz sv. pisma. Vsem bodo njegove besede ostale v srcih, saj so tudi one spomenik Sedeju.

Nato je stiški opat dr. Kostečec sprejel v varstvo spomenik Sedeju, ki je za časa vojne izročil v varstvo najdražje — gorisko bogoslovno semenišče.

V samostanski dvorani je bila po odprtju spomenika slavnostna akademija, ki so se je udeležili vsi številni predstavniki tako cerkve kakor društev in ostalih institucij. Zbor je zapel »Zdravico«. Predsednik Sedejeve družine dr. Ivo Cešnik je imel lep nagovor ter je pozdravil vse navzoče in prečital pozdravna pisma. Operna pevca gg. Gostić in Rus sta odpela vsak po eno cerkveno pesem in duet. G. M. Gregor je pa zapel solo v baritonu.

Sledila je trilogija prof. dra Terčelj »Metropolit umira«, ki jo je recital akademik g. A. Röger. Napravila je na občinstvo globok vtis. S pesmijo »Moči mi daj moj Bog —« je bila akademija zaključena. Po konsilu se je zastopnik primorskih Slovencev zahvalil stičkemu samostanu za govorljublje, ki ga je izkazal Sedeju. Zastopnik Jegličevcev je naglasil, da se slovenska mladina zgleduje po svojih velikih možeh. Končno se je vsem zahvalil dr. Jeglič z grijanjimi besedami.

I VANJSKA ITALIJANIZACIJA NAŠEG SVEĆENSTVA — NOVA NAREDBA NADBISKUPA MARGOTTIJA

Gorički nadbiskup Margotti je izdal naredbo po kojoj moraju svi svećenici goričke i trščanske biskupije nositi takozvano rimsko odijelo kakovo nose svećenici v Italiji, t. j. talar i talijanski svećenički šešir.

Time će i na ulici naši svećenici morati da budu potpuni Talijani po odijevanju i po ničemu se neće moći razlikovati od raznih doseljenih balilskih kapelana i župnika iz Italije.

NADŠKOF SEDEJ

O. Črnigoj:

Manom knezoškoфа Sedeja

(Ob petletniči njegove smrti)
Zdaj nama je dvakratno Gora Sveta, od kar si našel v njeni prsti mir in penavki pritlikavec preprič. Te ne doseže več, ne njih kleveta.

Zdaj, mrtev, dvakratni si nam vladik; prej samo živil duši si vodil rod, od naših živil in vseh mrtvih čet prejel zdaj žezlo si in čast vodnika.

O, ni je večje sile in oblasti, še živil dušam mrtvi je vladar. Kaj morej njemu svinec, naša ost?

Ob vsaki ur, v vsaki hiši gost, v obrambo trdn tujeve napasti, trdnjav nevidnih naših bož zidar (»Jadranski koledar« 1937)

ŽUPNI UPRAVITELJ BIDOVEC KONFINIRAN NA PET LET
ODPELJALI SO GA V TABORIŠE ZA PROSTE ZLOČINCE NA OTOCJE TREMITI

Trst, 28. novembra 1936. — Agis. —

Klub vestem, ki so še celo preko meje bodo tržaške oblasti izpuštite iz zaporn dolinskega župnika Ivana Bidovca, moramo poročati, da se to na žalost ni zgodilo pač pa obratno. Ni še dolgo tega, kar so ga tržaške policijske oblasti aretirale, mu naredile najstrožjo hišno preiskavo, ki pa je bila negativna, in ga odvedle v tržaške zapore. Po izredno kratkem procesu je bil obsojen na pet let konfinacije. Iz Trsta so ga odpeljali koncem prejšnjega tedna ali v začetku tega tako, da ga v torek dne 24. t. m. domaći niso več dobili v Ječi ko so hoteli k njemu na obisk. Sicer pa se je konfinacija Bidovca predvidevala, kajti oblasti so že takoj ob aretaciji dale razumeti, da je aretiran zato, ker so se odločili, da ga pošljajo v konfin.

Zupnik Ivan Bidovec je bil znan zaradi svoje skromnosti, dobre in značajnosti, zato so ga ljudje ljubili in spoštovali. Kljub temu, da je bil župnik obsežne fare, mu ni od dohodka niti toliko ostalo, da bi si lahko privočil poštene obleke. Ko so jugoslovenski listi prinesli vest o Bidovčevi aretaciji, so se oglašili tržaški listi in brez skrupoloznosti obdolžili Bidovca kot komunista, ne glede na to, da je bil znan kot dober in veden duhovnik, in skušali s tem opraviti korak tržaške policije.

Poleg hitre obsodbe, ki je značilna zlasti v današnjih razmerah,

NE SMEMO PREZRETI ZNAČILNOSTI TE OBSODEBE TUDI V TEM, DA SO POSLALI BIDOVCA V KRAJ, KAMOR DOSLEJ NISO POŠILJALE LAŠKE OBLASTI POLITIČNE OBSOLEJENCE.

Kot kraj konfinacije so mu določili otočje Tremiti v Jadranskem morju, ki je znano kot zelo nezdrav kraj. Na to otočje so došle pošiljale oblasti le kriminalne zločince, kjer imajo zanje posebno koncentracijsko taborišče, politične kaznjence pa so pošiljali doslej na druga Italijanska otočja v Tirenskem morju. In še tu lahko naštejemo neznatno število duhovnikov, kajti večina njih je bila pridržana na celini, in sicer v južnih predelih Italije. Vzrok takega postopanja napram duhovniku Bidovcu ni znan. Vemo, da je bil na črni listi tržaške policije že samo radi tega, ker je bil pri ljudstvu zelo priljubljen. Njegovi želji, da bi pel svojo prvo mašo nekje na deželi, oblasti niso ugodile. Primoran je bil peti v Trstu. Pa tudi tu se je zbrala ogromna množica ljudi, ki se ni ustrashila pokazati spoštovanja vernemu sinu svoje zemlje. Tel slovesnosti pa je prisostvovalo tudi vsepolno policijskih agentov, ki so imeli

nalog strogo paziti na vsako besedo posameznika, zlasti onih, ki so zapisani kot nezanesljivi. Po slavnostni službi božji so prepovedali celo običajno fotografiranje in sploh vsako postajanje.

Zupnik Bidovec je bil mož na mestu: vnet duhovnik, ki mu je bila pri srcu, ne samo dobra moralna vzgoja naroda, temveč tudi njegov splošen dobrobit. Razumel ga je, živel z njim, okušal z njim vse tegobe, ki mu jih današnja doba v polni meri zadaja, zato ga je tudi narod vzljubil kot svojega tolažnika in vodnika skozi težke dneve. Nič čudnega torej, če je aretacija in obsodba župnika Bidovca vzbudila med našimi ljudmi v Trstu in njegovi okolici veliko nezadovoljstvo, nezaupanje napram znanim gestam italijanskih oblasti in celo javne proteste. — Baje so ob aretaciji posredovali cerkvene oblasti, toda kot je razvidno iz zadnjega ukrepa političnih oblasti, je bila akcija brezusporna.

Ko je tržaški »Piccolo« od srede, 25. novembra naravnost sadistično pisal o aretaciji župe-upravitelja v Dolini pri Trstu, Ivana Bidovca, brata bazovškega mučenika Ferda Bidovca, in javno priznal, da ga je ta aretacija samo razveselila, češ, da je bila »čin nad vse pametne krajevne politike, ki je končno rešil mirno podeželsko vas zastrupljevalnega delovanja hujšaka, ki je pričel učiti svoje vjernike celo komunistični pozdrav«, je bila usoda Iva-

na že zapečatena. Kajti že drugi dan po aretaciji, 18. novembra se je sestala konfinacijska komisija pod predsedstvom novega tržaškega preteka in s sodelovanjem sedanjega pokrajinskega tajnika Emilia Graziolija ter je obsodila Ivana Bidovca na petletno konfinacijo. Kmalu je prišla odredba iz Rima, s katero se je določil kraj deportacije. Ivan Bidovec bo moral prebiti pet dolgih let na odljudem otoku Tremiti v Jadranskem morju severno od polotoka Gargana. Na ta otok so dosle deportirali samo zločince, Ivan Bidovec je prvi jugoslovenski konfiniranec in menda sploh prvi politični deportiranec, ki mora na ta grozni otok. 24. novembra je Ivan Bidovec pod močno stražo v sklepenu v verige nastopal žalostno pot in ko izide ta vest na skrivaj, takoj da se ni mogel niti posloviti od svoje uboge matere, ki je morala že toliko gorja pretrpeti.

Kaj je bil vzrok tako ostre odredbe, se ni moglo doznačiti, saj ostanejo ukrepi konfinacijske komisije tajne in sam Bidovec ni mogel nikomur zaupati vzrok svoje aretacije in konfinacije. Vse, kar lahko vemo o njegovi aretaciji, je nesramno pisanje v tržaškem »Piccolu«.

Med ljudstvom pa gre vest, da je kriv njegove konfinacije dolinski karabinerski brigadir, ki da je prav prežal na priliko, da bi lahko spravil Ivana Bidovca v zapori, ali ječo. Njegovo sovražstvo pa izvira po protiv brigadirjevemu dvorenju njegovih sestri.

naredjenja veoma mudra i potrebna. Neka naše vjerno svećenstvo govori velikim odusvilenjem o jedinstvu in univerzalnosti katoličke crkve koja daje izražaja svim vrlinama koje su sjedinjene u latinskim jezicima. Nema nijednog ljudskog shvačanja kajtu ne bi bilo mesta u domu božjem, ali čisto vjerski razlozi pokazuju da je potpuno uvajanje latinskog jezika u liturgiju od prijeke nužde... Neka se zato naše mudro svećenstvo pridruži nama u Našim molitvama za Naša djela. Sadašnja naredjenja pružaju im priliku da i u njih udje duh ljubavi, jedinstva i rada i da to dodje do potpunog izražaja u konstruktivnom smislu. Nama će ovaj zadatak biti mnogo lakši ako mi u skladu sa Kristovim riječima tražimo najprije kraljevstvo nebesko i njegovu pravdu.«

Ova odluka Svetog Kongregacije obreda nije mogla a da ne uzbudi sveopće nezado-

DR. JOSIP UJČIĆ

iz Starog Pazina

NOVI BEOGRADSKI NADBISKUP

Beograd, 27 novembra. Sveti Otač Papa uvažio je ostavku dosadanju beogradskom nadbiskupu i apostolskom administratoru Banata monsignoru Rafaelu Rodiću i postavio ga za nadbiskupa Trakije. Po sporazumu između jugoslovenske vlade i Svetе Stolice za novog beogradskog nadbiskupa i apostolskog administratora Banata postavljen je dr. Josip Ujčić, profesor teološkog fakulteta u Ljubljani.

*
Dr. Ujčić rođen je u Starom Pazinu 1880. godine. Gimnaziju je učio u Trstu, a teologiju u Grazu. On je bio član Rotary kluba u Ljubljani i održao je nekoliko predavanja u Rotary klubu, a među ostalim i predavanje o odnosu moralu i ekonomije. Prije rata bio je sekretar tršćanskog biskupa dra Nagele, koji ga je sobom poveo u Beč, kada je postao kardinal nadbiskup bečki. U Beču je dr. Ujčić bio i direktor poznatog svećeničkog zavoda Augustineum. Poslije oslobođenja on je izabran za profesora teološkog fakulteta u Ljubljani, koji položaj zauzima do danas. U Ljubljani je dr. Ujčić razvio veliku aktivnost i kao stručni pisac i kao javni radnik.

Cestitamo novom nadbiskupu Istranu u ime cijele emigracije i u ime našeg naroda.

BIVŠI ČLANOVI »ISTR« IZ ZAGREBA BORE SE U MADRIDU

Društvo »Istra« u Zagrebu je primilo kartu iz Madrija od dva svoja bivša člana. Ta karta glasi:

»Dragi drugovi, javlja vam se drug Anton i pozdravlja vas iz Španije u borbi protiv fašizma za veličinu i dobro Španije i čitavog čovječanstva. Pozdravljaju vas drug Anton i drug Josip Licul.«

Karta je pisana esperantom, a nosi pečat cenzure.

JOSIP VERGAN SE BORI U ŠPANIJI I TRAŽI »ISTR«.

Primili smo dopisnu kartu iz Albacete od našeg pretplatnika Josipa Vergana, rodom iz Julijske Krajine. Karta nosi pečat vojne cenzure (Censurado por la cens. militar), a pisana je 19. novembra. Vergan nam piše (on je radnik):

»Dragi emigrantski brati. Prosim vas da mi šaljete naš list »Istra« na ta naslov (slijedi naslov). Pozdravljam sve dobre emigrante.«

TALIJANCI RADNICI STAVLJAJU PIJESAK U BOMBE, KOJE SE ŠALJU GENERALU FRANCU.

London, 27. novembra. — Madridski donisnik »News Chronicle« saopćava da su vlasti u Madridu ispitale jednu od avionskih bomba, koja nije eksplodirala. Bomba je bila napunjena pijeskom, u kome se nalazila jedna kratka poruka na talijanskom jeziku: »Vaša talijanska braća radnici neće da vas ubiju.«

»GIUSTIZIA E LIBERTÀ« O KRIŽAJU

Poslednji broj »Giustizia e Libertà« piše o iunačkoj smrti Križaja vrlo toplo i citira pisanje »Istre«. Čudi nas samo ovo: urednici »Giustizia e Libertà« znaju vrlo dobro da je Križaj bio Slovenac, ali izbjegavaju da to spomenu. Čudi nas takav stav ljudi oko »Giustizia e Libertà«. A čudi nas i to, što naš narod u Julijskoj Krajini zove »minoranze allogene«. Čudi nas tih više. Što su ti ljudi prvi iznijeli program u kojem su obuhvaćeni Hrvati i Slovenci u Italiji, kojima se obećava kulturna autonomija.

To su, mediutim, pojave iz kojih se još ne mogu povući opći zaključci.

DRUZINSKI OČE IZ DOLINE USTRELJEN

Zopet nova žrtva karabinjerjev

Istega dne, ko je nastopal Ivan Bidočev žalostno pot u deportaciju po zaslugu dolinskog brigadirja, je po krvidi istega brigadirja drugi naš čovek, neki družinski oče iz Doline izgubil življenje. Ko se je namreć ta domaćin, ki je zaposlen u tovarni ulja, u družbi dveh tovarišev vraćala na kolesi proti domu, so srečali brigadirja u nekim karabinjerjem. Ko so že šli milo njiju, je kričal brigadir za njimi, nai se ustavijo. Dva sta se ustavila, tretji pa le bržkone ukaz preslišal in je vozil mirno dalje. Tedaj je brigadir dal karabinjeru ukaz, nai strelja za njim. Karabinjer je res tudi tako oddal strel proti bežečemu kolesarju, ki se je zadet v tilnik zvali mrtev na cesto. Niegova usoda je tem žlostnejša, ker ga je doma čakala mlada žena, ki mu je nekaj dni prej rodila ljubko dete.

IVAN BULJEVAC IZ VRHA JE JOŠ U ZATVORU.

Buzet, novembra 1936. — Prefekt iz Pule pozvao je Alojza Agapita iz Vrha u Pulu da svjedoči protiv Buljevca Ivana, koji je bio uhapšen i o čemu smo vam javili. Agapita je poznati špijun, koji ne radi ništa drugo, nego drogoni i denuncira naše liude, na se bojimo da se i Buljevcu sprema veliko zlo, kada je pozvan Agapita, da svjedoči protiv njega.

OMLADINA ZA NAŠ NAROD POD ITALIJOM REZOLUCIJA STUDENTSKE OMLADINE U BEOGRADU

Težak položaj našeg naroda pod Italijom, a s obzirom na izjave koje su date u posljednje vrijeme o zbljenju Jugoslavije i Italije pobudilo je studente-emigrante iz Istre, Trsta i Gorice da u saglasnosti sa potpisanim organizacijama i grupacijama na beogradskom univerzitetu na sastanku od 24. novembra ove godine donese jednoglasno slijedeću

REZOLUCIJU

1. konstatuju da je fašistička Italija upotrebila sve najnasilnije i najreakcionarne metode vladavine koje nisu ništa drugo do odraz fašističkog terora u cijeloj Evropi i koje idu ka potpunom uništenju hrvatsko-slovenačkih manjina u Italiji.

2. utvrđuju poslije četrnaestogodišnjeg iskustva da je trajan i solidan sporazum sa fašističkom Italijom nemogući i smatraju da nijedna vlada Kraljevine Jugoslavije ne može otpočeti nikako trajno ni privremeno zbljžavanje sa Italijom:

a) dok su oduzeta našim manjinama pod Italijom sva politička, kulturna i socijalna prava;

b) dok je naš jezik izbačen iz škole, crkve, ureda i javnog života;

c) dok su uništene kulturne, gospodarske i socijalne ustanove;

d) dok ginu po fašističkim zatvorima i konfiscacijama stotine naše braće.

3. Zato traže da se i pitanje preko 600 hiljada naše braće pod Italijom riješi u protivnosti sa dosadašnjem praksom fašističke Italije i sa garancijama koje su osigurate za 4.900 Talijana u Dalmaciji.

4. Pozivaju odgovorne fakture Kraljevine Jugoslavije da ostaju vjerni paktovima sa demokratskim silama, sa Malom Antantom, Balkanskim sporazumom i Francuskim.

1. Demokratska studentska grupa.

2. Narodni studenti.

3. Studenti narodne Radikalne Stranke.

4. Studenti samostalne demokratije.

5. Studenti zemljoradnici.

6. Zemljoradnička socijalna ljevica.

7. Udrženje jugoslovenskih studenata za svjetski mir i Društvo naroda.

8. Studenti pristalice hrvatske seljačke stranke na beogradskom univerzitetu.

9. Slovenski studenti pristaši slovene skake dela združene opozicije na beogradskom univerzitetu.

10. Akademika sekacija Udrženja Istra-Trst-Gorica.

ŽENEVSKI „JOURNAL DES NATIONS“

Pišući o pokušajima za talijansko-jugoslovensko priateljstvo

CITIRA PISANJE NAŠEG LISTA

»Journal des Nations«, Ženeva, od 15/16 novembra donosi pod naslovom: »Milano i Jugoslavija« od Veraksac kao dopis iz Zagreba s napomenom, da je od interesa zabilježiti, da je sredina iz koje je člankopisac crpio slijedeće bilješke, uvijek radila na spajjanju Južnih Slovena, čiji je jedan veliki vodja g. Maček tu skoro bio primljen u drugoj audijenciji od Nj. Kr. Vis. Kneza Namjesnika Pavla prije polaska za London. U članku se kaže, da je govor od 1. novembra u Miljanu iznenada donio vijest, da je talijanski fašizam, onaj iz Rijeke, Tiranе, Marselja itd., »pružio ruku Jugoslaviji«. Izjave g. dra Stojadinovića jednom engleskom listu i očevđno inspirisani članci potvrdili su nekoliko dana kasnije, da je »usmena rukavica sa visokog mještva bila primljena. Najedanput, senacionalna vijest o zbljenju Rima sa Beogradom rasprostrala se gotovo po cijeloj Jugoslaviji. Možda se ne zamišlja tačno uzbudjenje službenih krugova, niti uzbudjenje jugoslovenskog javnog mnijenja. Uzbudjenje i odjek bili su ispočetka naklonjeni pri samoj pomisi da je apel za mir i saradnju izmedju dviju zemalja, koje se inače mogu sporazumjeti, mogao biti ponovno raširen u svijetu. Ali naličje ovih lijepih riječi poslužilo je odmah za opomenu. Istina je, da je g. Mussolini htio sporazum sa Jugoslavijom, ali u isto vrijeme on je postavio pitanje o reviziji granica i nepovjerenje se probudio. U masi i u političkim krugovima su, ma koji ljudi bili na vlasti u Jugoslaviji, duboko privrženi Maloj antanti. To znači, da je jugoslovensko javno mnijenje prije svega protiv svake revizije. Da li se da zamišlji protivno? To će reći, da li je ovo moglo uvjeriti, da jedan djelomični revisionizam, jednom usvojen, ne bi bio fatalno i u kratkom roku porušio status quo u cijeloj Centralnoj Evropi i na cijelom Balkanu. Kad se govori o Slovačkoj ili Transilvaniji čovjek sa ulice Zagreba, Ljubljane ili Beograda zna, da će se odmah govoriti i o Hrvatskoj, Dalmaciji ili Makedoniji. Nadiranje je tako jako, da je, uprkos izvjesnim slabostima g. Stojadinovića za »realističku« državanju i uprkos potpmjeha politike za moralnu i idealističku stranu, pretdjednik jugoslovenske vlade učinio u ovom smislu antirevolucionističkom jasne rezerve u svojim izjavama, datim inostranstvu. Izvjesno je, kaže se dalje u članku, da su riječi o miru i približenju, popraćene revolucionističkom prijetnjom, dovoljno kako uznemirile mnoge političke krugove u Jugoslaviji. Da li se je znalo na pri-

mjer, da je, osim izvjesnih dirigovanih listova, velika štampa relativno nezavisnija ili mudra iz Beograda ili unutrašnjosti štitala kad je bilo riječi o novo-

stima o zbljenju izmedju Rima i Beograda. »Politika« iz Beograda, »Obzor« iz Zagreba i »Jutarnji List«, »Jutro«, »Novosti« i drugi nisu još zauzeli stav. Svi

oni su se ograničili da donesu službene izjave i izvjesne telegrafiske vijesti o pokušajima za zbljenje. Ali nijedan list, ni službeni ni drugi, nije učinio nikakvu aluziju na sadržinu akreditivnih pisama novog talijanskog ministra ili na uslove, pod kojima su ta pisma bila podnijeta Knezu-Namjesniku Pavlu. Pa ipak cijeli svijet zna u Beogradu, da nije bilo pitanje o simperatoru Italije. U dalmatinskom izlaganju iznosi se, da se »nova politika« u jugoslovenskom javnom mnijenju još ne odobrava, već da se je naopredu i naročito zbog Bečke konferencije. Istina je, da je javno mnijenje, uprkos dugog razocaranja, još uvjek iskreno priateljstvo sa Italijom,

ali je ono iz iskustva nepovjerenjivo, naročito iskustvo posljednjeg datuma koje je i najstrašnije...

U članku se zatim misli, da je politika talijanskog fašizma u mnogome doprinijela da se ovo nepovjerenje održi. Antijugoslovenska politika bila je u momentima prava preprečna vatra izmedju dva naroda i psihološki nije bez važnosti da su oni isti, koji sada vrlo službeno propovijedaju zbljenju izmedju Rima i Beograda, naročito oni sa zapadne obale Jadrana, baš oni koji su najviše napadali Jugoslaviju i njenu cjelokupnost. Da li da imenujemo osim talijanskih vladajućih ličnosti člankopisce iz »Giornale d' Italia«, »Stampe«, tršćanskog »Piccola«, itd.?

Zatim se u članku radi ilustracije citira pisanje zagrebačke »Istre«, koja je izšla sa dvije bijele cenzurirane strane i u kojoj se ipak vidi opravdanost nepovjerenja prema fašističkoj Italiji ali i duboko divljenje za talijansku civilizaciju i kulturu. ... mi smo protiv fašističke Italije jer je ona protivtalijanska, protivsrpska, protivevropska i uopće protiv kulture, piše zagrebačka »Istra«.

Na kraju se članka podvlači, da vrije »slovenskih pisama« Mazzinijevih

nije prošlo i da je interesantan zbilježiti, da u istinskom duhu Male antante, uostalom isto tako u Beogradu kao i u unutrašnjosti javno mnijenje odbija zbljenje sa rimskim autoritativnim režimom.

Predstavlja se da je želja, katere nisem mogao uresničiti za časa abesinske vojne...

Že od daleč spoznam, kakšna so letala, od kod so... Še nekaj iih bom zbil, potem bo pa tudi z meni konec... Ne misli, da sem na strani antikristov!... Veliko bi pisal, pa zakaj! Tu govore bombe in strojnici... Nišma pojma, kako imam mirno vest in kako sem zadovoljen!«

Toda v svoji silni borbenosti je letalec

Križaj že sluti svoj tragični kraj. Ko je poslal pričujočo sliko, je pripisal zaročenki:

»Kako dolgo ti bom še pisal? Letel bi vse življenje, samo letel, toda drugi teden me morda ne bo več med živimi... Nje-

gova slutnja se je uresničila. Piloti Križaja je 21. dan zadelas nesreča. Nasproti mu je priplula močna eskadra Francovih letalcev, ki je sesula nanj nešteto krogel iz stroinic. Vnel se je motor, letalo je začelo zoreti. Križaj se je pognal s padalom iz aeroplana, toda zaneslo ga je precej daleč nazaj na stran Francovih čet. Tako so ga priliči in ga odpeljali z avtom v zapor. Vse te prizore je še posnel Paramount filmski operater in po vsem svetu gre zdaj kratki film s sliko mladega Slovence začrnelega v obrazu od dima in saj.

Pri zasiščevanju je bilo Križaju zago-

tovljeno nadaljnje življenje, če prestopi v

službo upornikov ter se dvigne z uporniškim letalci, da pokaže letalšča in utrdbe vladnih čet. Križaj je to odločno odklonil.

Tako nato je bil ustreljen. Tako se je

končalo komaj 25 letno življenje slovenškega letalca.

DOMAĆA ŠTAMPA O JOŽEFU KRIŽAJU

Više domaćih listova donjelo je vijest o smrti Josipa Križaja u Španiji. (Mi smo o tome pisali u broju od 20. novembra, koji je bio zapljenjen.) Beogradska »Politika« i ljubljansko »Jutro« su pisali opširnije o tome i donjeli su jednu od posljednjih Križajevih fotografija iz Španije. Pod naslovom »Tragičen kraj enega najdržavnih letalcev na svetu« piše »Jutro«:

Poročilo iz Španije o tragični smrti letalca Jožefa Križaja je vzbudilo med pokojnikovimi znanci mnogo sočutia. Zagrebska »Istra« je Križaju posvetila uvodnik, objavila pa je tudi sliko pokojnega fotografiranega v avtomobilu, ko so ga letalci vojaki generala Franca v zapor. Tudi mi smo preieli enega izmed posljednjih posnetkov Jožefa Križaja. Fotografirati se je dal nekaj dana pred svojim zadnjim poletom in ta slika je še prispevala s pismom vred v roke Križajevi zaročenke, Slovenke.

Z Jožefom Križajem je padel izredno hrabar letalec. Ko je bil še v Italiji so ga izredno cenili, vendar mu niso preveć zapalili, ker je bil na glasu kot nacionalist. Do

</div

U SVOJOJ KNJIZI MARŠAL DE BONO SASVIM OTVORENO I DETALJNO IZNOSI

KAKO JE OD 1932 S MUSSOLINIjem SPREMAO RAT PROTIV ABESINIE

I KAKO JE INCIDENAT KOD UAL-UALA BIO SAMO FORMALNI POVOD ZA OSTVARENJE JEDNOG PLANA

Već smo pisali o knjizi maršala De Bona o abesinskom ratu, koja je izšla u Rimu pod naslovom »La preparazione e le prime operazioni«, s predgovorom samog Benita Mussolinija. — Taj naš osvrt na De Bonovu knjigu bio je općenit, a sad želimo, da se osvrnemo detaljno na to interesantno djelo i da iz njega izvadimo nešto što je neobično karakteristično ne samo s obzirom na sam abesinski rat, nego još više s obzirom na talijansku fašističku diplomaciju uopće. Taj slučaj s Abesinijom, onako kako ga De Bono otkriva, unosi u naša saznanja o sistemu fašističke međunarodne akcije neke elemente, o kojima se je do sada čuvala formalna tajna. De Bono naime otvoreno u opširnim poglavljima svoje knjige razraduje u detalje zamisao rata s Abesinijom od njenog početka do ostvarenja. Čini to iskreno i bez ikakvih diplomatskih skrupula i mi se doista moramo čuditi: kako je bilo moguće da je Mussolini dozvolio to iznašanje dok je čitava stvar još tako svježa? Ali je doista fašistička prepontacija i Mussolinijev »menefregizam« prešao i one krajnje granice, kojih se je još nekako držao.

De Bonova knjiga nosi u naslovu riječ »preparazione« (pripremanje) i počinje u svom prvom poglavju pod naslovom »L'Inizio« da iznosi kako se je ideja o organizaciji vojske u Istočnoj Africi počela radjati već oko 1925. — U julu 1925 Mussolini je poslao ministru kolonija Princu di Scalea službeno pismo, kojim traži od njega da usavrši vojničku situaciju u Eritreji. Ali tada se je još mislilo na defenzivno značenje vojne organizacije u kolonijama. Radilo se o suzbijanju bandi urođenika, koji se nisu dali pokoriti, a takodje i za suzbijanje prepada takvih bandi preko abesinske granice. Stanje vojske u Eritreji i Somaliji počelo se od te godine popravljati i počelo se u Rimu sve više misliti na vojničku stranu kolonijalnog pitanja. Ali sve to nije imalo šireg zamaha — kaže De Bono i tek 1932 ideja o ratu u Istočnoj Africi ulazi u fazu konkretnе akcije. Te godine poslao je Mussolini De Bona u Eritreju da vidi i da referira. Na povratku — kaže De Bono — referirao je on Mussoliniju realno stanje, ali optimistički. »Sve je ovisilo o tome što je fašizam htio da učini u Istočnoj Africi i o tome koji su njegovi konačni ciljevi« — kaže De Bono.

De Bono kaže, da je Mussolini odobrio njegove ideje, a da su se te ideje u kratko mogle formulirati ovako: Kolonijalna budućnost Italije je u Istočnoj Africi, koja je na najvažnijem svjetskom putu. Ali talijanske kolonije Eritreja i Somalija nalazile su se u teškoj situaciji, jer su odijeljene Abesinijom. To je umanjivalo neizmerno njihovu trgovачku produkciju i saobraćajnu važnost.

»Da bi Majka Domovina mogla iz svojih dviju kolonija vući one koristi, koje je željela, trebalo je da nestanu životne nezgodnosti, koje sam iznio« — kaže De Bono.

Drugim riječima: trebalo je okupirati Abesiniju. To je De Bono iznio početkom 1932 Mussoliniju — to je on odobrio i na tome se počelo ozbiljnije raditi već godine 1932.

De Bono piše:

»S. N. Eks. Prezidentnikom vlade imao sam prilike da vodim više razgovora o toj temi i od njega sam primao uza stopce precizne direktive o akciji, koju sam morao izvoditi kao Ministar kolonija.«

Spremala se je organizacija vojske, gradile su se ceste i to De Bono u detalje opisuje, ali još nije bilo odredjeno kada i kakav bi se rat imao voditi s Abesinijom. De Bono doslovno kaže:

»Te godine 1932 ništa konkretna nije još bilo odredjeno obzirom na karakter i modalitet jedne moguće akcije protiv neprijatelja, koji se predviđao, a niti s obzirom na eventualnu snagu, koja bise imala upotrebitie.«

Znači bilo je predviđeno ratovanje s Abesinijom i počele su pripreme na veliko, ali još nije stvar bila fiksirana u detaljima.

Godine 1932 otišao je i talijanski kralj u Eritreju. Bilo je to u septembru. I on se interesovao već tada za vojničke pripreme i njegovi su se savjeti slušali — kaže De Bono.

DE BONO

Poslije tog kraljevog puta u Eritreju iznesen je Mussoliniju jedan novi plan za utvrđenje i gradnju cesta u Eritreji. Sad se definitivno postavilo pitanje: — da li će taj rat biti formalno deffenzivan ili ofenzivan. — De Bono kaže, da je to trebalo odrediti prije nego se determiniraju kardinalne linije konačnog programa.

U nastavku De Bono razradjuje ideju ofenzivnog rata i tumači zašto Italija nije mogla da se odluči za čistu ofenzivnu rat, ma da izgleda, da bi u tom slučaju premoć bila sva na talijanskoj strani. De Bono, među ostalim, u tumačenju kaže, da se Italija nije mogla odlučiti za otvoreni ofenzivni rat već zato, jer se nikakav izvanredni prevoz oružja kroz Suez ne bi mogao izvršiti, a da se nanj ne svrati pažnja. Prema tome ofenzivni rat bi izgubio mnogo od svojeg preimstva, jer ne bi bio iznenadan i ne bi Abesince zatekao.

Bilo je s Mussolinijem razgovora — kaže De Bono — o ofenzivnom ratu, ali nion nije bio za to, da se odluči za ofenzivu. On je pritom vodio računa — kaže De Bono — i o internacionalnoj situaciji, ali i o tome, da talijanske vojne snage tada još (1932) nisu bile postigle ono savršenstvo koje je želio.

Bilo je početkom 1933, kad je Mussolini odredio De Bona za prvog komandanta vojske u ratu s Abesinijom. De Bono je jednog dana rekao Mussoliniju,

da bi on želio svršiti svoju karijeru kao vojskovodja u tom ratu i da bi mu on to morao povjeriti. Mussolini mu je rekao: »Sigurno!« De Bono ga je zapitao: »Ne drži li me prestaram?« — »Ne — odgovorio je Mussolini — jer ne treba gubitи vremena.«

»Već tada Duce je jasno viđeo, da se stvar mora riješiti prije 1936 i to mi je izjavio. Ja sam se ograničio da odgovorim: »Ide u redu,« a da nisam časa sumnjao u mogućnost toga.«

Dalje piše De Bono:

»Bili smo u jeseni 1933. S nikim Duce nije govorio o skorom ratu u Istočnoj Africi samo smo ja i on bili upućeni i nikakva indiskrecija nije dozvolila da vijest o tome bilo kako impresionira javnost.«

Tada se Mussolini odlučio (u jeseni 1933) da će rat u Istočnoj Africi biti zasnovan na abesinskem izazovu, formalno defenzivan, a stvarno ofenzivan. — De Bono piše:

»S obzirom nato treba da se spremimo da možemo na našim aktuelnim pozicijama izdržati navalu makar i čitave abesinske mase, da bi zatim mogli preći u protunavalu i djelovati temeljito s ciljem da stvar svršimo na kompletan način. Duce je prihvatio moje ideje i dao je nalog da se punom parom radi u tom smislu. Trebalo je biti spremni što prije.«

Početkom 1934 bili su pozvani u Rim komandant vojske u Eritreji i talijanski vojni ataše u Adis Abebi. S njima raspravljalo se detaljno. Od njih je Duce htio da čuje direktno mišljenje o ratu, koji je želio.

I oni su potvrdili — kaže De Bono — da je akcija defenzivna na najbolja i da s obzirom na sve okolnosti takav rat ima najviše izgleda u uspjehu.

Stvar se je zategla za čitavu godinu dana, jer izazova od strane Abesinije nije bilo. De Bono sam u početku govorio: »Prvi incident je kaže:«

»Dok se je sve to, što opisujem, razvijalo, nikakav dogodaj, koji bi imao karakter ostilitet sa strane Abesinije nije se mogao verificirati...«

Ali onda je došlo ono kod Ual-Uala!

Kad se pročita ono što De Bono piše i što smo ovdje ukratko iznijeli — još je jača naša sumnja, da je taj incident Italija sama naručila, jer joj je trebao takozvani defenzivni — kontraofenzivni rat...

To nije sve iz te knjige. Mi ćemo se još na nju vratiti. * * *

IZGON DVEH JUGOSLOVANSKIH DRŽAVLJANK

Družini Grohar in Zgaga morata iz Podbrda

Podbrdo, novembra 1936. — (A gis). Še se spominjam strašne obsodbe, ki jo je izreklo posebno sodišče za zaščito države v Rimu nad Tomažem Groharjem in Janezom Zgago, ko ju je obsodilo na pet in dvajset let ječe. Bila sta sicer pred nekako letom dini zamjenjena kot jugoslovanska državljanica z nekim političnim kaznjencem italijanskim državljanom, a smela nista niti spotoma domov, pač pa takoj čez mejo pri Postojni v Jugoslavijo. Ženi Tomaža Groharja in Janeza Zgage sta dobili sedaj nalog, da morata tekom 20 dni zapustiti Italijo in se izseliti v Jugoslavijo, kjer prebivata njuna moža. V tem kratkem času morata likvidirati trgovino, odnosno mesnico, uređiti vse gospodarske zadewe in oditi preko meje. Cilj fašističnih oblasti, ki ga hočejo doseči s tem korakom je jasen: dve stari in dobro upeljani obrti bosta tako iztrgani iz rok našim ljudem in predani laškim prisiljencem, ki prežijo na take prilike, kakor jastreb na mrhovino. Grohar in Zgaga sta bila obča znana in spoštovana moža, dobra gospodarja, ki sta svoji domaćini vestno vodila in skrbela za to, da si bosta na sta-

ra leta lahko oddahnila. Z vso prefkanostjo in prefinjenostjo pa so im italijanske oblasti polagoma izgnale iz svojih, težko prizravljenih domačij.

Istočasno nekako je bila domačinka Torkar Franči odvzeta koncesija za trafičter podeljena nekemu priseljenemu Italijanu.

Tako bo počasi vsa trgovina in obrt v našem kotu prešla v roke priseljencev, začemer ne stremijo samo priseljeni Italijani, ampak predvsem italijanske oblasti. Našega človeka hočejo tako spraviti ne samo v polno politično, ampak tudi gospodarsko odvisnost.

Pri tem ne smemo pozabiti, da je Podbrdo strogo obmejni kraj, obmejna postaja, da je majhen vojaški center obdan z brezštevilnimi vojaškimi utrdbami in obrambnimi napravami, da je Podbrdo prepravljen do vojaštva, vojaških delavcev, železniških in drugih uradnikov in končno še od takih priseljencev, ki iščejo kruha in raznih priložnosti. Položaj domačinov postaja tako čim dalje bolj kočljiv in neznošljiv.

JESTE LI NARUČILI

„JADRANSKI KOLEDAR“ I „SOČU“ ZA GOD. 1937?

Učinite to odmah, jer smo koledare stampali u maloj nakladi, pa će ih dobiti jedino oni koji ih naruče na vrijeme.

Pismo Talijana iz Trenta o postupku u novim pokrajinama

Posljednji broj glasila Južnotirola »Südtiroler Heimat« (Dantzig) donosi pismo jednog Talijana iz Trenta, kojega je ovaj pisao nekom svojem znancu u Čehoslovačku. Budući da su skoro iste prilice i kod nas u Južnoj Krajini, donosimo to pismo, da se vidi s kakvom obimom gledaju nekadanji talijanski tredentisti na svoju braču »osloboditelje«. Pismo glasi:

U početku je naše oduseljavanje bilo neopisivo. Ono, što se Trentinac jedva usudio nadati, sada se ispunilo, to je postao zbijom: Trento italiano.

Oni Trentinci koji su bili progonjeni od Austrije i koji su se bili sklonili u Italiju, sada su se vrtili kao junaci. Oni su u prvim danima vodili glavnu riječ ne samo u Trentinu, već i medju Nijemcima u Poadižu do Brennera i tu su se osvetljivali za sve ono zlo, koje im je počinila nekada Austria. Oni su mislili da će Trento doživjeti jak gospodarski procvat kao najsjevernija talijanska provincija, koja je toliko patila i borila se za Italiju, i da će biti sada dovoljno služba i kruha za sve one Talijane koji govore pored talijanskog i njemački, jer je veliki dio njemačkih krajeva došao pod Italiju.

I zbijla, četiri godine smo bili zadovoljni. Ali tada je nastao preokret. Svoje Talijane smo upoznavali sve bolje; progledali smo. Spoznali smo kako je kulturno više stajala nekadanja uprava. A sve ono što je nekada bilo dobra i korisna, ovi naši novi su uništili. Sve je bilo gore nego prije: Uprava, sudstvo, porezno gospodarstvo, socijalna skrb, školsvo itd. Morali smo da se priučimo na skoro sredovječni sistem, kao na pr.: na zakup poreza, zakup pošte, zakup telefona, pa čak i na zakup tamnica, što inače nemaju nigdje na svijetu. Donijeli su nam navodnu assimilaciju kao kulturnu tekovinu sa ustanovama koje su nam bile smješne. I doveći su nam svoje najgorje činovništvo iz Napulja i Sicilije, surove, korumpitivne, nemoralne prljavce sa najnižom naobrazbom, kojih jezik jedva da i razumijemo, i takovo činovništvo je nadomjestilo naše, koje je bilo izbačeno ili premješteno u krajeve stare Italije. Raspustili su čvjetajuće, poštene optičke samouprave i odzimajuće novac, gdje god su ga mogli naći i uzeti — kod nas isto kao i u njemačkom Poadižu. Ali Nijemcima je bilo lakše; oni nisu nikad očekivali Italiju i nisu očekivali od nje ništa dobra, ali gore je bilo nama Trentincima, koji smo ipak Talijani, samo mnogo pismeniji nego oni u kraljevini; nas je sve to mnogo više boljelo, i tek kasnije smo razumjeli da smo za njih tek kolonija.

Našu zemlju su preplavili manje vrijedni ženjaci, koji su nas ogolili kao što slakavci ogole zemlju na koju padnu. Ti ljudi su htjeli da nas odgajaju boljim Talijanima nego što smo bili prije. Svuda nepovjerenje prema nama. Psi su nas da smo bastardi, austriacki.

Nikada si nismo mogli predstaviti da ćemo tako živjeti u Italiji, nikada nismo slušali da to »oslobodjenje« znati osiromašenje i propast. Nismo mogli zamisliti da je ovo država nestigurnosti, obijesti i takovo iskoristavanja, da je to država nestabilnosti i nepovjerenja prema svemu i svakomu. Ni smo znali, da je ta naša Italija policijska država gora nego je bila Austrija prije 1848. Da je Cesare Battisti još živ, on bi sigurno bio konfirman na kakvom južnotalijanskom otoku. On, koji je tako volio ovaj svoj Trento, nije se žrtvovao sigurno za ovakovu slobodu. (Sina Cesara Battistija je jaštam zatvorio.)

Ovako kao ja osjećaju i misle sada svi Trentinci. Mi volimo Italiju, ali mrzimo Talijane. I to još jače u selima nego u gradovima, jer na selima je već sve uništeno. Ne znam kako bi u ovim talijanskim uvalama ispaša sada jedan plebiscit; sigurno ne za Italiju.

Bez nade gledamo u budućnost. Nijemci Južnog Tirola ostaje barem nade, a mi Trentinski Talijani nemamo ni te nade.

DRONNE VESTI IZ NAŠE DEŽELE

— Ker je dala napačne osebne informacije organom javne varnosti je bila obsojena 60letna Zimič Marija iz Grgarja na 45 dni zapora in 45 dni aresta.

— 500 lit denarne kazni je dobil Vladimir Šušmel iz Grgarja, ker je odnesel staro granato Venceslavu Furlanu, ki je avtoriziran nabiratelj vojnega železa.

— Mlekarice Zah Antonija iz Doline, Vidau Josipa iz Ban in Ložič Leopolda iz Tubelj pri Herpeljah so bile obsojene prve dve na 50 lit denarne kazni, Ložičeva pa na 100 lit, ker so bile obtožene, da so mesle mleko z vodo.

— Okraden je bil trgovec Franc Silič iz Bili. Odnesli so mu kolo, nekaj denarja, precej kave, slanine, sladkorja, salame, mortade in kruha.

— Posestniku Karlu Arčonu iz Arčonov (Miren) je zgorel senik s 40 kvintali sena.

— Na cesti Trst—Koper sta se ponesrečila z motornim kolesom 28letni Bruno Batageli in 29letni Hrovatin Franc iz Trsta. Batageli je dobio globoko rano na čelu in ima počeno lobanje, zato je njegovo stanje nevarno. Hrovatin ima lažje poškodbe na rokah in nogah.

U FOND „ISTRE“

OČAJAN GOSPODARSKI POLOŽAJ FAŠISTIČKE ITALIJE

DEVALVACIJA LIRE SLABI SOCIJALNU BAZU FAŠIZMA — NOVO POVEĆANJE POREZA — AVANTURISTIČKI KARAKTER TALIJANSKE VANJSKE POLITIKE — FAŠISTIČKA ITALIJA I POBUNA U ŠPANIJI

Abesinska avantura, kojoj su bile potrebne ogromne žrtve, oslabila je proizvodne snage zemlje, pogoršala i onako dovoljno žalosno stanje radničke klase, seljaka, tako isto sitne buržoazije i znatno zaoštira nezadovoljstvo narodnih masa protiv fašističkog režima. Ali, uprkos tome, talijanski fašizam, grozničavo se spremajući novoj agresiji, smatra za svoj glavni zadatak dalje pojačavanje naoružanja. Program novog naoružanja, utvrđen 10. oktobra, predviđa, između ostalog, izgradnju nekoliko desetina vojnih brodova, što znatno prelazi privredne mogućnosti talijanskog imperializma. Na dobijanje stranih zajmova fašizam ne može da računa. Prema tome jasno je, da se fašistička Italija može da naoružava samo na račun nove ofenzive na životni standard talijanskog naroda.

Fašistička vlada teži pošto poto da maskira zategnutost privrednog i finansijskog stanja zemlje.

U vezi s tim u Italiji je više od godinu dana što su prestali da se objavljuju službeni izvještaji o stanju glavnih grana talijanske privrede, ma da su i ranije ovi izvještaji vrlo malo odgovarali stvarnosti.

Engleski konzervativni časopis »Spectator« piše o tome, da se fašistička Italija zbog talijansko-abesinskog rata pretvorila u privrednog invalida. Zlatne rezerve Talijanske banke za vrijeme pripremanja abesinske avanture iznosila je 5.883,3 milijuna lira, a u oktobru 1935 godine — 4.443,9 milijuna lira. Sada pak ona ne prelazi jednu milijardu lira. Ove cifre pokazuju, da je talijanski novčani sistem potpuno lišen zlatnog obezbeđenja. Time se upravo objašnjava što je talijanska vlada odmah poslije monetarnog sporazuma između Francuske, Engleske i Sjedinjenih Američkih Država požurila da izvrši devalvaciju lire. Otvoreni prelaz Italije na politiku inflacije još više slabi i onako poljuljanu bazu saradnje talijanskog fašizma sa Njemačkom, ugrožavajući i bez toga teško stanje njemačke marke.

Devalvacija lire slablji socijalnu bazu talijanskog fašizma.

u koliko inflacija znači ekspropriiranje od lica koja imaju državne papire od vrijednosti, a tako isto ekspropriaciju od ulagača u bankama i štedionicama. Devalvacija nanosi ozbiljan udar ličnom prestižu Mussolinija, koji je mnogo puta izjavljivao da je čuvanje stabilnosti lire osnovni princip finansijske politike fašizma. Prelaz Italije na politiku inflacije jeste očigledna posljedica toga, što je u finansijskom odnosu Italija stvarno već pretrpjela potpuno bankrotstvo.

ABESINSKA AVANTURA JE OZBILJNO POKOLEBALA MEDJUNARODNE POZICIJE TALIJANSKOG KAPITALA.

Abesinska avantura ozbiljno je pokolebala međunarodne pozicije talijanskog finansijskog kapitala. Talijanske banke, napose Credito Italiano, Banco Commerciale Italiana i Banco di Roma prije rata su imale akcije stranih industrijskih preduzeća u znatnim sumama. Na zahtjev vlade, ove banke bile su primorane da se oslobole vrijednosti koje su im pripadale na stranim burzama, da dobijene sume promijene na obligacije unutrašnjih zajmova. Prema približnim računima, ovih vrijednosti bilo je realizovano na sumu preko tri milijarde lira. Potrebe u popunjavanju rezervi valute pokazale su se tako velike, da je Italija, kako saopćava »Deutsche Borg-Werkzeitung«, morala da prodaje akcije Mosulskog društva za naftu (Irak Petroleum Komp.). Da bi se pokrili vanredni rashodi do kojih je došlo zbog talijansko-abesinskog rata zbog izvodjenja programa naoružanja i proširivanja administrativno policijskog aparata, talijanska vlada morala je da prihvate papirno novčanoj emisiji. Prema saopćenju ministarstva finansija, novčani promet za poslednju godinu povećao se samo za 2.106 milijuna lira i iznosi sada, približno 17 milijardi. Ovi podaci ne odgovaraju stvarnosti. Dovoljno je poznato, da je novčani promet krajem septembra prelazio sumu od 28 milijardi lira. Talijanska vlada nije se ograničila ovim mjerama, koje su apsolutno nedovoljne da obezbijede blagajnu neophodnim sredstvima. Sredinom ove godine bio je emitovan i na prinudan način plasiran među stanovništvo novi unutrašnji zajam na sumu od 4 milijarde lira. Sada se emituje dopunski zajam na sumu od 6 milijarda lira. Usprkos tome što je ovaj zajam plasiran na prinudan način, njevno realizovanje nailazi na ozbiljne teškoće. Talijanska vlada trudi se da pošto poto privuče sredstva iz inostranstva i da na taj način probije finansijsko izolovanje. Direktor »Banco d'Italia« Azzolini bio je poslan u inostranstvo radi pregovora sa najvažnijim finansijskim institucijama Evrope i Amerike. Slične poruke bile su date bivšem ministru finansija Volpiju. Ali ovi pregovori, kako tvrdi »Times« nisu dali apsolutno nikakvih rezultata. Toliko isto pokazali su se neuspješni i pokušaji

fašističke vlade da dobije novac za koncesije u Abesiniji.

Perspektiva dobijanja koncesija u Abesiniji od Italije nikoga ne može da očara,

jer četnički rat abesinskih plemena protiv talijanskih kolonizatora ne samo da ne prestaje, već uzima sve opširnije razmjere.

NOVO POVEĆANJE POREZA.

Zategnutost privrednog i finansijskog stanja Italije naročito se jasno karakteriše novim povećanjem opterećivanja porezom. Mussolini je još 27. maja 1934. godine priznao, da je pritisak dažbina dosegao svoje krajne granice, i ako se ne olakša teret poreskih obveznika, oni će biti »zadavljeni i sahranjeni pod ovim teškim teretom«. Od toga vremena stanje talijanskih poreskih obveznika ne samo da se nije poboljšalo, već se, naprotiv, znatno pogoršalo. Pa ipak vlada, prema zvaničnom priznanju ministra finansija, uvela je nekoliko dopunskih poreza. Samo dopunski neposredni porezi, uvedeni u 1936-37 budžetskoj godini, iznose 2.398 milijuna lira. Povećanje posrednih poreza još je znatno veće.

Uslovi života širokih masa talijanskog stanovništva svakog dana postaju sve teže.

Broj nezaposlenih dostiže milijun. Osim toga, ne manje od 30 posto radnika i službenika u industriji, u saobraćaju i trgovini rade nepotpunu radnu nedjelju. Medutim, potrebno je podvući, da stanje radnika, do kojih još nije došla ni opća ni djelomična nezaposlenost, nije manje žalosno od stanja nezaposlenih.

U vezi sa ozbiljnim povećanjem nezadovoljstva u zemlji i pojačavanjem strajkaškog pokreta, usprkos tome, što se učesnici strajkova podvrgavaju žestokim represilijama, fašističke organizacije bile su primorane da učine neznačna povećanja nadnica i plata pojedinih kategorijama radnika i službenika (od 5-8 posto). Ovo povećanje međutim, samo je fiktivno. Cijene na predmete ishrane i robu za široku upotrebu još prije devalvacije povećane su više od 25 posto (u poređenju sa cijenama koje su bile prije talijansko-abesinskog rata). Posljedica otvorenog prelaza fašističke vlade na politiku inflacije, koja je odjednamput snizila vrijednost lire za 40,93 posto, bila je ta što se cijene ponovo povećavaju. Rezultat je bio takav, da se stvarna plata na zaruđu ne samo nije povećala, već naprotiv, smanjila se približno za 50 posto. Ova nova ofenziva kapitala na životni standard i dalje radničkih masa dovodi do toga, da i zaostali dio stanovništva počinje otvoreno da pokazuje nezadovoljstvo.

AVANTURISTIČKI KARAKTER TALIJANSKE VANJSKE POLITIKE.

U vezi sa pogoršavanjem ekonomskog i financijskog stanja zemlje i međunarodnim izolovanjem Italije, spoljna politika talijanskog fašizma svakog dana dobiva sve više i više agresivan i avanturistički karakter. Fašistička Italija, ostvarivši nekažneno napad protiv Abesinijske, konačno je pošla putem pripremanja rata, računajući da će u tom ratu naći izlaz iz sadašnjeg katastrofalnog stanja koje ugrožava samo biće fašističkog režima. U tom cilju talijanski fašizam čini napore za uspostavljanje saradnje s Njemačkom, saradnje koju je u svoje vrijeme povrijedila težnja njemačkog imperializma u namjeri da uzme vladajući položaj u centralnoj i jugoistočnoj Evropi. Pojačanje talijansko-njemačkog »priateljstva« olakšalo je Njemačkoj da uviđe Austriju u orbitu političkog uticaja njemačkog fašizma i znatno je pojačalo njemačke pozicije u Madžarskoj. Italija mora s tim da se smiri. Ona je suviše oslabila i ne može da se protivi njemačkoj ekspanziji u podunavskoj i balkanskoj Evropi. U vezi s tim osnovni računi talijanskog imperializma sada su upereni na to, da uz pomoć Njemačke zauzme gospodareći položaj u bazenu Sredozemnog mora, ostanjujući iz ovog bazena Englesku, koja se pretvorila od tradicionalnog »priatelja« u neprijatelja fašističke Italije!

Učešće Italije u pripremanju pobune u Španiji i njena pomoć španjolskim pobunjenicima izazvani su kako unutrašnjim, tako i spoljno-političkim obzirima.

Talijanska intervencija u Španiji, s jedne strane, posljedica je bojazni da će utvrđivanje u Španiji vlade Narodnog fronta još više pokolebiti stanje fašističkog režima. S druge strane, ova intervencija znači pokušaj talijanskog imperializma da dobije bazu oslonca u zapadnom dijelu Sredozemnog mora, odakle je moguće ugrožavati najvažniju englesku pomorsku tvrdjavu — Gibraltar. To se potvrđuje činjenicom, što je talijanska pomoć pobunjenicima uslovljena obavezom generala Franca da ustupi Italiji Balearska ostrva.

ORGANIZIRANI OTPOR RADNIKA.

Zbog osiromašavanja talijanskih radnih masa pojavljuje se znatno pojačanje organizovanog otpora radnika i seljaka protiv ekonomskih i političkih mjeru fašističke vlade. Prema saopćenju »Manchester Guardian«, u toku posljednjeg vremena bili su ozbiljni nemiri u Livornu i Bariju. »Daily Telegraph« i »Temp« saopćavaju o takvim istim nemirima na vojnim preduzećima, djelomično, u fabrikama društva Terni-Odero-Orlando. Zbog ovih nemira bila su izvršena mnogobrojna hapšenja, među kojima su bili uhapšeni i neki članovi fašističkih sindikata. Ministarstvo za štampu i propagandu pokušava sada da pomoći raznovrsnih represalija pri-mora dopisnicima stranih novina, da se odreknu objektivnih obavještenja o stanju u Italiji. »Times« saopćava da je protjerivanje iz Rima dopisnika agencije »United Press«, Henri Corvela, u vezi s objavljuvanjem informacija o neredima u talijanskim vojnim tvornicama. — Dr. W.

NAŠA KULTURNI KRONIKA

KNJIGA O ISTRI PROF. NIKOLE ŽICA

Nekoliko dobronamjernih primjedba izdavačima

Knjigu prof. Nikole Žica »Istra« bili smo već najavili. Sada je izašla iz štampe u nakladi »Hrid« (Biblioteka Hrvata izvan Domovine). Po riječima uprave HRID-a, biblioteci »je svrha da izdaje naučna i publicistička djela o Hrvatima izvan domovine — o hrvatskim manjinama i o hrvatskim iseljenicima. Biblioteka nema nikakvih direktnih političkih ciljeva, nego je svrha njezinskih edicija da upostavi duhovnu vezu između pojedinih dijelova hrvatskoga naroda i da na taj način doprinese svoj dio. Knjiga g. prof. Nikole Žica: Istra (I dio Zemlja), u kojoj ovaj poznati stručnjak obradjuje geografiju Istre naučnom metodom, ali za sve to popularno. Pisac je razdijelio svoju duhovnu vezu između prošlosti zemlje, oblici tla, vode, podneblje i bilje, a na kraju se nalazi kazalo imena i stvari. Djelo je ilustrirano s

mnoštvom slika, a štampano je na odličnom papiru. Drugi i treći svezak ove knjige će izaći početkom 1937. kao posebna knjiga. U tome će djelu biti prikazano antropogeografsko stanje Istre u prošlosti i sadašnjosti.

Biblioteka Hrvata izvan domovine izdavat će svake godine četiri sveska svojih edicija, a godišnja pretplata stoji za broširana izdanja 60.— dinara, uvezano 100.—. Pojedini svezak stoji broširan 20 dinara, a uvezan 30.—. Naručuju se kod Biblioteke Hrid, Zagreb 6, pošt. pretinac 28.

G. prof. Žicu treba zahvaliti na radu kojeg je izvršio u posljednje vrijeme. Uz brošuru o biskupu Dobrili (preštampano iz »Hrvatske Straže«), prof. Žic neumorno radi i objavljuje te radove i u dnevnoj štampi. Tako je splitski »Jadranski dnevnik« donio ovih dana u nastavcima zapaženu radnju prof. Žica o istarskom saboru 1861., a i u ostalim listovima susrećemo ime prof. Žica osobito u podliscima. I uviđek prikazuje po-neki odlomak Istre.

Ova knjiga prof. Žica je samo uvod u opsežniji rad o Istri, kao što to kažu i izdavači. Prof. Žic je ovde svoju radnju u bivšoj istarskoj učiteljskoj reviji »Narodna prosvjeta« donekle pre-radio. — Ta će knjiga doći dobro i stručnjacima, jer ima sve atribute naučne edicije, a zanimat će i lajke, naročito naše ljude, koji će u njoj naći podatke o svom kraju.

Medutim će čitatelj osjetiti u toj knjizi i jednu manjkavost. Ta knjiga koja opisuje geografski Istru, nema dobre geografske karte. A geografska karta je najvažniji vodič u takovim knjigama. U toj knjizi je, medutim reproducirana fotografija, i to malema (1 : 1.400.000) geografske karte Istre, tako da se ne vidi ni imena mesta a kamo sve ono što bi trebalo da se iz karti vidi. Mislimo, da je ta knjiga morala imati specijalno izradjene karte koje bi ilustrirale tekst i koje bi bile čitaocima vodič u štivi. Medutim na toj karti se ne vidi ništa. Pa mislimo da bi bilo, u jednoj specijalnoj knjizi o Istri, potrebno da se označi i granica Istre, jer znamo kakova konfuzija vlada među ova-dajšnjim stanovništvom o tim istarskim granicama (češće se čuje, na pr. o Trstu u Istri, Riječi itd.). Takove specijalno izradjene karte ne bi bile mnogo povolje troškove, a bile bi od velike koristi.

Knjizi je priložen i apel biblioteke HRID. Na jednom mjestu tog apela se vidi:

»Mi dobro znamo, da Hrvati izvan domovine, kao cjelina, i Hrvati u staroj domovini ne mogu nikada postići političko jedinstvo. Našu narodnu zajednicu može uzdržati samo duhovno, kulturno jedinstvo.«

Mi se podnipošto ne bi složili s tim riječima. Iako se u tom apelu, po svoj prilici, misli na sve Hrvate po svijetu (iseljenike) ipak čitatelj dobiva dojam iz tog apela priloženog knjizi »Istra« da izdavač misle specijalno na Hrvate u Istri koji da ne mogu sa Hrvatima u domovini nikada postići političko jedinstvo. — To, po našem mišljenju, znači

(SVRŠETAK NA STRANI 6.)

TJEDAN TIVAROVIH KAPA

Jugosl. patent broj P. 349/36.

PREDMET PRONALASKA JE
ELASTIČNI ŠTITNIK KAPE,
kad kojega je elasticitet
postignut pomoću jednog
srpolikog izreza u kartonu,
koji dozvoljava fediranje
čeonog dijela štitnika.

Cijene naših kapa
Din. 10.— 12.— 14.— 16.—
18.— 20.— 25.—
Ski kape 30.— 35.—
Mornarske 18.— 25.—
Trenč kape 35.—

Patentni

elastični štitnik

TIVAROVIH KAPA

je vrlo ugodan, ne čini nezdravi pritisak na čelo
i ne sprječava (kao dosada raniji štitnici) normalan
krovot čela;

za to kod nošenja TIVAROVIH KAPA nema glavobolje, ispadanja kose i drugih neugodnosti.

TIVAROVE KAPE sa patentnim štitnikom su lagane
i vrlo ugodne za nošenju.

TIVAROVE KAPE sa patentnim elastičnim štitnikom
su vrlo jeftine, a dobit ćete ih osim u našim pro-
davaonama svugdje, gdje se prodavaju

TIVAR ODIJELA

(NASTAVAK SA STRANE 5.)

negiranje svih naših dosadašnjih programa i bacanje kopija u trnje. Jer najnji cilj nas istarskih Hrvata i krajnji cilj Hrvata iz uže Hrvatske bio je uvek to ujedinjenje. To znači odstupanje od programa svih naših stranaka u Istri i u Hrvatskoj od Gaja i Dobrile do danas.

A takav stav, podvučen još i rječju nikada, neće, mislimo, odobriti ni jedan Hrvat, bio on rodom iz Istre ili odavde.

Pa i samo ime biblioteke je, po našem mišljenju, nesretno odabran. Ako je u toj biblioteci izašla prva knjiga (a izaći će i druga i treća) o Istri od Istranina, ako je jedan Istranin glavno lice u toj biblioteci, zašto dati ime: Hrvati izvan domovine, jer mi smatramo Hrvatsku i Jugoslaviju svojom domovinom. To se čak ne kosi ni s emigrantskom ideologijom. A i Hrvati u Istri, kao i Slovenci, svi oni koji su tamo ostali, smatraju da im je ovo ovdje prava domovina.

Kada to ne bi bilo tako, tada bi sva naša borba izgubila raison d'être i sve naše pisanje imalo bi jedino muzejsku vrijednost.

Nadamo se da i pokretači biblioteke HRID tako misle. (t. p.).

KONCERT NAŠE ROJAKINJE ANITE MEZETOVE V MONAKOVEM

Ljubljana, dne 1 decembra 1936 — Agis. — Že po svojem uspešnom nastopu na letošnjem glasbenem festivalu v Salzburgu se je naša priznana operačna pevka Anita Mezetova na povabilo monakovskih kritikov odločila za samostojen koncert, ki ga je imela dne 25 novembra t. l. v Monakovem. V znani monakovski dvorani »Bayrischer Hof«, ki je bila popolnoma zasedena, je zbudila naša umetnica veliko zanimanje in žela splošno priznanje. Program, ki je bil pester in skrbno izbran, je obsegal pesmi priznanih nemških glasbenih mojstrov kot Schuberta, Brahma, Richarda Straussa, dalje arijo iz Smetanove »Prodane neveste« in arije znanih italijanskih oper. Poleg monakovskega občinstva, ki posveča glasbi veliko pozornost, so koncertu prisostvali predvsem najodlicnejši kritiki in intendant gledališča, ki se je zelo zanimal za našo mlado in nadarjeno umetnico. Kritike, ki so jih prinesli vsi pomembnejši monakovski listi so kar najpovoljnije in ji priznavajo zdrav in neizčrpni glasovni material, priscen način podajanja in tanko občutje ter veliko igralsko sposobnost. Da se je monakovska koncertna publika res zanimala za nastop Mezetove nam je v dokaz predvsem to, da kljub temu, da je tu vsak dan koncert, včasih celo po več naenkrat, a je bila dvorana za koncert Mezetove nabito polna.

DRUGI NASTOP NAŠE ROJAKINJE ANITE MEZETOVE V MONAKOVEM

Ljubljana, dne 1 decembra 1936. — Agis. — Jugoslovanski študentje v Monakovem so priredili proslavo našega narodnega praznika Zedinjenja, ki se je vršila dne 27 novembra t. l. v dvorani hotela »Vier Jahreszeitene in pod okriljem Mednarodnega studentskega kluba. Kot poročajo, je prireditve sijajno uspela predvsem zaradi nastopa naše rojakinje gdč. Anite Mezetove, članice beograjskega gledališča, ki je iz prijaznosti sodelovala pri koncertu. Pela je jugoslovanske pesmi, vzbudila splošno pozornost in je za svoje izvajanje žela priznanje in navdušenje tako, da je morala ponovno dodajati. Bila je obdarovana s cvetjem, ki so ga ji poklonili študentje in druga publika.

JOZE LIKOVIĆ: PRODANE DUŠE

Velikonočna številka leta 1933 je prinesla daljši odlomek iz te knjige, po kateri so naši čitatelji kaj radi segali. Vsebina je živahna in napeta. Pisatelj z lahko besedo opisuje življenje našega človeka onkrat meje. To je življenje polno trpljenja učitelja Česnika, berača Munde, župnika Gruberja in mnogo drugih, ki se morajo težko boriti za slovensko besedo in košček kruha na lastni zemlji. Drugo besedo je to življenje naše vasi na Krasu, v katero se že vpada ne samo italijanska kultura v uradnih osebah z učiteljico, z podešatom, ampak tudi z trgovci in drugimi, da ne govorimo o organih fašistične stranke. Pisatelj opisuje ta boj med pravico in krivico, med močnim in nemočnim ter vse šikaniranje in zapostavljanje slovenskega ljudstva pred italijanskimi oblastniki. Knjiga ustreza popolnoma svojemu propagandnemu namenu, ker nam z živo besedo predodi ves boj in trpljenje na slovenski vasi v Primorju. Zaradi tega knjigo toplo priporočamo vsem našim čitateljem. Knjiga je broširana in cena je izredno nizka (samoz. 12. — Din. s poštino vred!) tako, da je lahko dostopna vsakomur. Naroča se pri Podupravi »Istra« v Ljubljani, Erjavčeva 4a in pri pisatelju g. Likoviču Jožetu, Cigalevova ul. 11-III. — (Str. 166 — Cena 12 din.).

PREMIJERA U KORIST SIROMAŠNE ISTARSKE DJECE U NARODNOM KAZALIŠTU

Zagrebačke gospodje upriličuju u Narodnom kazalištu u Frankopanskoj ulici u suboto dne 12 decembra o. g. u 3 sata po podne kazališnu pretstavu, koju će izvesti djeca poznatih zagrebačkih porodica.

Ulažnice od 20—5 dinara mogu se več sada dobiti ili rezervirati kod gdje Ljube Grabarić, Vranicanjeva 3, II, tel. 40-49.

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

SEMESTRALNA SKUPŠTINA ISTARSKOG AKADEMSKOG KLUBA U ZAGREBU

Zagreb, novembra 1936. — U suboto 24 novembra o. g. održana je semestralna skupština Istarskog akademskog kluba za zimski semestar.

Pretsednik kolega Ante Miljavec otvoril skupštinu pozdravio je najprije predstavnika upravnih vlasti, a zatim predstavnika Jugoslavenske matice (tajnika Franja Bafu) i predstavnike društva »Istra« (Josipa Lazarića i Debeljuha).

Na pozdrav predsednika odgovorio je u imu Jugoslavenske matice g. Fran Baf vrlo topil riječima, a od društva »Istra« govorio je g. Josip Lazaric. Pretsednik je zatim u par riječi razložio rad kluba tokom ljetnoga semestra. Rad se je kreatao u dva pravca. U propagandnom i socijalnom pravcu tj. oko zbirjanja članova, da im se olakša teški studij.

Predloženo se zatim na izvještaje. Kolega Dejančević iznio je iscrpan rad kluba. Vidi se da je klub nastao od mnogo uradi, ali načinost nije mogao dovesti sve svrši kako bi to trebalo. Klub je nastao da osnuje kolonijo u Krku, ali je našao na nerazumijevanje kod nekih odlučujućih faktora, pa mu nije nikako uspjelo, tako nam je Djacki internat u Krku isao na ruku do skrajnih granica mogućnosti. Nas delegat je aktivno sudjelovao kod pripremanja za Omladinski kongres u Ženevi. Klub je održavao srađne veze sa Jugoslavenskom Maticom, društvom »Istra«, Ženskom sekcijom Jugoslavenske Matice i sa ostalim srodnim organizacijama. Četiri naša člana aktivno saradjuju u Istarskom djakom internatu.

Rad kluba isao je dalje Več odavna je bila želja da se osnuje kuhinja za članove kluba. Članovi kluba su se kojekako prehranjujivali. Po raznini menzama, pa i u »Prehrani«. Sve to je bilo vidnog odraza na njihov studij i na njihov rad na emigrantskom polju. Odbor je nastao da svim svojim silama uradi na tome da se osnuje kuhinja istarskog akademskog kluba. I sa zadovoljstvom se konstatiše da je klub našao na razumijevanje kod svih naših institucija i imućnijih ljudi, te kod svih naših institucija na koje smo se ovom prilikom obratili. Pa se i ovom prilikom najtoplje zahvaljuje svima onima koji su klub u akciji za osnivanje kuhinje pomogli.

Potpomognut tako od naših ljudi, počeo je klub sa menzom sa 1. oktobra o. g. U kuhinji kluba prehranjuje se sada oko 30 članionika. Nadamo se da će u buduću naši članionici

vidjeniji ljudi shvatiti i razumjeti prilike naših akademicičara.

Dolazi zatim izvještaj blagajnika i arhivara nakon čega je podijeljen apsolutorijski upravi.

Izabran je potom novi odbor kako slijedi:

pretdsjednik Barković Franjo, apsol. tajnik I. Grgić Stanko, cand. agr.; tajnik II. Prljetić Petar, stud. teh.; blagajnik Božič Slavko, stud. phil.; blagajnik II. Miljavec Ante, stud. uris.; arhivar Erman Ivo, stud. phil.; odbornik Ritoša Ante, cand. uris., a u nadzorni su odbor ušli: Renko Franjo, stud. rec. comm.; Poropat Zvonimir, stud. vet. i Vodinečić Josip, stud. phil.

Novozabrani pretdsjednik hvaljivo se kratkim govorom na povjerenju, a zatim je skupština izabrao 6 članova senirača i 4 člana dobrovrtore. Za članove dobrovrtore izabrani su:

Zenska sekcija Jugoslavenske Matice, društvo »Istra«, gg. Dr. Fran Brnčić i Fran Baf, škol. nadzornik u m. Tako ima klub sada 6 članova dobrovrtore, jer su otprije članovi dobrovrtori: Kolo srpskih sestara, Beograd i dr. Ivo Ražem. Skupština se nakon toga zaključuje.

Istarski akademski klub darovan je u korist menze dr. Mirana Kajin din 50.—, na čemu mu se najljepše zahvaljujemo.

* *

Občni zbor akademске sekcije društva Istra, Trst, Gorica u Beogradu

Beograd, 2 dec. 1936. — 19. nov. 1936 se je u društvenih prostorijama, ulica Jovana Rišćića, 29, vršil 3. redni občni zbor Akademске sekcije društva Istra, Trst, Gorica. Navozi se bili: predsednik Saveza g. dr. Ivan M. Čok, predsednik matica društva, g. dr. Zvonimir Blažić, izdajatelj Agencije Agis g. Dušan Ribar i mnogi vidniji seniorji. Navozi se bili vsi člani sekcije.

Občni zbor je otvoril dosedanjim načelnikom, Silvo Križmančićem, ki je očrtal delovanje sekcije v preteklem poslovnom letu.

Posebno je povdaril našega sekcijskog tajnika Petru izvjesnem tajnikom, blagajnikom in nadzornim poročilu. Je bil dosedanjji odbor razrešen funkcij.

Pri volitvah v novi odbor so bili izvoljeni

slednji člani v sicer: upravni odbor: predsednik Jože Koge, stud. jur.; tajnik: Fra-

njo Udovič, stud. jur.; blagajnik: Joško Humor, stud. jur.; odbornik: Silvo Bernobić, stud. techn. nadzorni odbor: predsednik: Abel Martinčić, cand. jur. član I: Silvo Križmančić, abs. jur., član II: Franc Boštjančić, cand. Jur.

Novozvoljeni predsednik se je toplo zahvalil članstvu za iskazano zaupanje in v svojem daljšem nagovoru je razložil program delovanja v novem poslovnom letu. Posebno je povdaril potrebo sodelovanja z ostalimi društvima na Beograjski univerzi in z našim starštvom.

K besedi se je javil nato g. dr. Ivan M. Čok, ki je čestital novemu odboru in mu željal mnogo uspeha v delu, povdarjačo, da mora biti naša akademika mladina elita v emigraciji in da mora in sme od nej pričakovati mnogo.

Govorili so še g. Mladen in drugi, na kar se je zelo uspeli občni zbor zaključil.

Nikolinjsko veče u Zagrebu

Kao svake godine i ove će »Omladinska sekcija« prirediti zabavu sa plesem i programom na Nikolinjsko veče 5. decembra o. g. u dvorani u Bogovićevu u 1. br. 7.

Unaprijed molimo vas sve naša Istrane i prijatelje da se u punom broju odazovu našemu pozivu za ovo tradicionalno veče.

Istovremeno čast nam je obavijestiti sve, koji kame prisustvati ovoj našoj zabavi, da se darovati za Nikolinjsko primaju u društvenim prostorijama u Žerjavicevoj ulici br. 7 svaki dan od 5 do 6 sati na večer.

ODBOR

IZ PJEVAČKOG ZBORA DRUŠTVA »ISTRÀ« U ZAGREBU

Društvena Omladinska sekcija priređuje svoje uobičajeno Nikolinjsko veče u subotu dne 5. XII. o. g. u 8 sati naveče u Bogovićevu ulici, na kojoj bezuvjetno treba da nastupi naš pjevački zbor. Pozivam stoga sve pjevače da beziznimljivo dođu na pokus u petak 4. XII. o. g. u Medulićevu ulici. — Pročelnik Prelac Jure.

IZ DRUŠTVA ISTRA-TRST-GORICA-KARLOVAC

U subotu dne 5. XII. o. g. u 8 sati na večer u društvenim prostorijama, Mažuranićeva obala 41, priređuje društvo »Istra-Trst-Gorica« u Karlovcu Nikolinjsko veče. Pozivaju se siromašni članovi društva da svoju djecu dovezu. — Umoljava se članstvo koje će naši siromašni dečaci što podijeliti, neka donese darove u društvene prostorije u petak i subotu dne 6. sati na večer — Društvo »Istra-Trst-Gorica«.